

ESG sarunas 13: Ilgtspēja nesenā tiesu skatījumā

16. aprīlī
10:00 – 11:30

SORAINEN

Sorainen lektores:

Agita Sprūde

Zvērināta advokāte

agita.sprude@sorainen.com

Katrīne Pļaviņa-Mika

Zvērināta advokāte

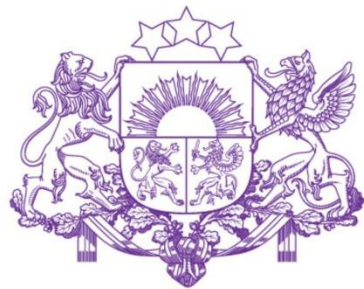
katrine.plavina-mika@sorainen.com

Zane Akermane

Zvērināta advokāte

zane.akermane@sorainen.com

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) 9. aprīļa nolēmumi klimata lietās

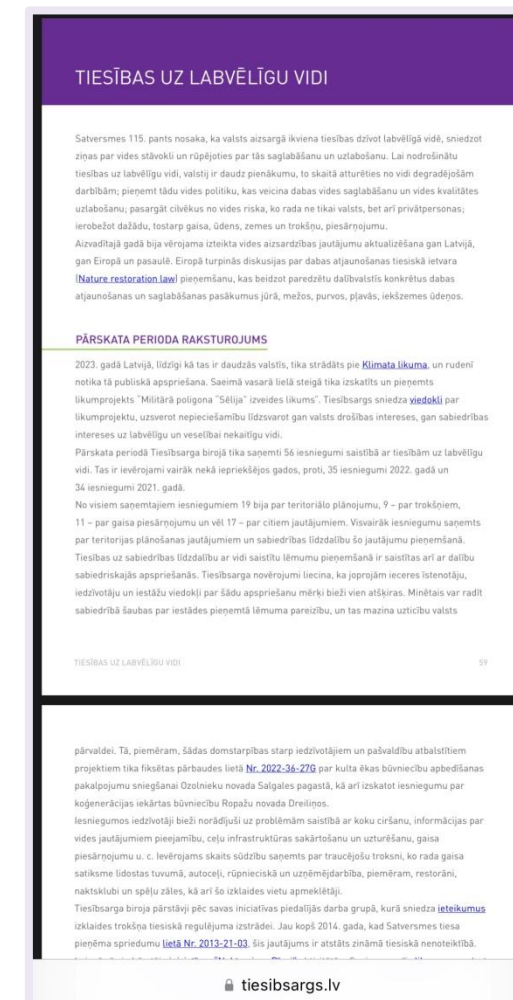
Alise Artamonova
Juridiskā padomniece
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļa

Kas ir Tiesībsarga birojs?

- Neatkarīga iestāde
 - Nacionālā cilvēktiesību institūcija (*NHRI*) (*ENNHRI*, *GANHRI*)
 - Līdztiesības iestāde (*Equinet*)
 - Bērnu ombuds
 - u.c.
-
- Cilvēktiesību aizsardzības veicināšana
 - Diskriminācijas novēršana
 - Sabiedrības informēšana par cilvēktiesībām
 - u.c.

Kā tiesībsargs saskaras ar vides jautājumiem?

- Šobrīd aktuāli vides jautājumi:
trokšņi un cits piesārņojums, sabiedrības
līdzdalības jautājumi, vēja parku ietekme u.c.
- Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības:
skaidrot arī to, kas ir sagaidāms no uzņēmumiem

Klimata pārmaiņas – galvenās valstu saistības:

- **Parīzes nolīgums (2015)** – ANO dalībvalstis
 - Jāpanāk, lai globālais vidējās temperatūras kāpums nepārsniegtu 1,5°C, salīdzinot ar pirmsindustriālo laikmetu
- **Eiropas Klimata akts (2021)** – ES dalībvalstis
 - Līdz 2050. gadam jāpanāk klimatneitrālu ES
 - Līdz 2030. gadam jāmazina emisijas par 55%, salīdzinot ar 1990. gadu

Skat. arī Latvijas Klimatneitralitātes stratēģiju, vēl top arī Klimata likums

9. aprīļa ECT nolēmumi:

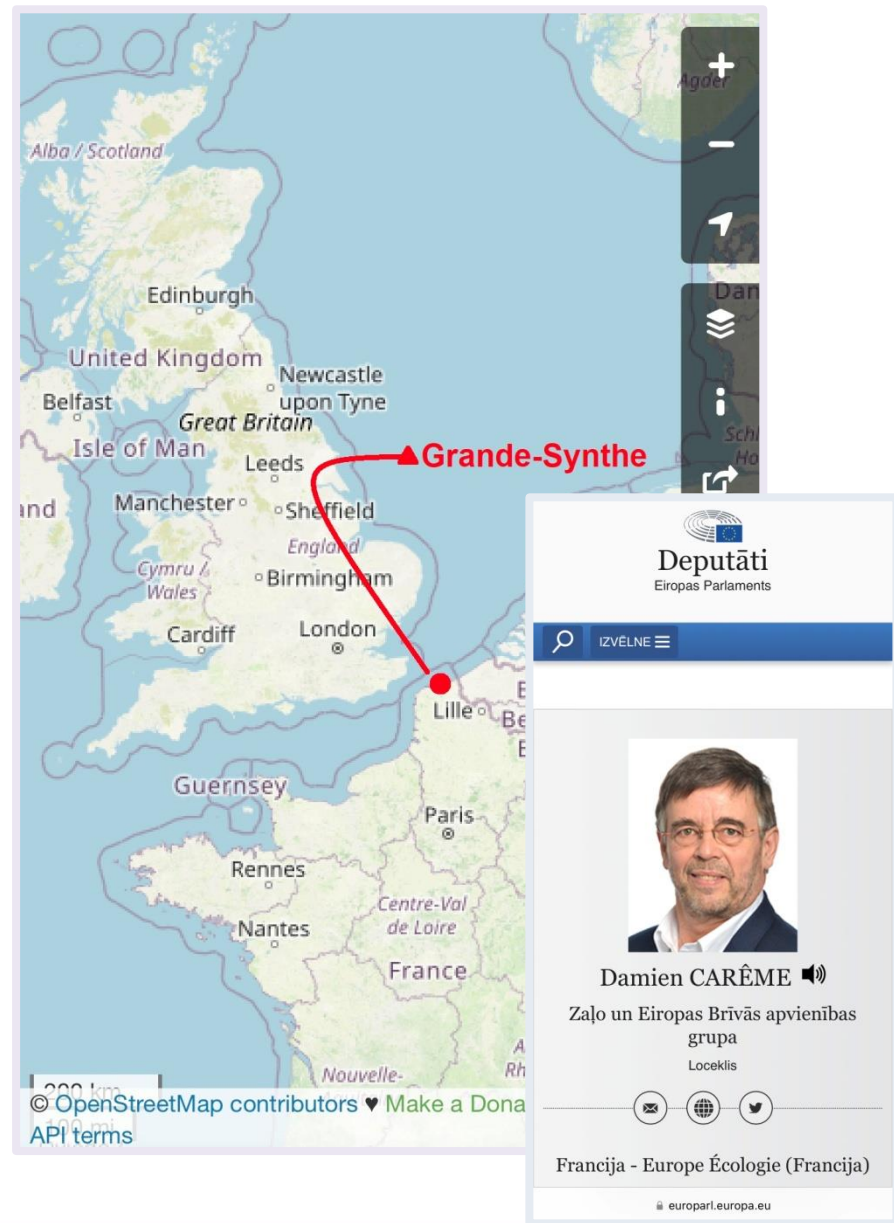
- 1) **Lēmums:** Karems pret Franciju (*Carême v. France*)
- 2) **Lēmums:** Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm (*Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Others*)
- 3) **Spriedums:** Verein KlimaSeniorinnen Schweiz un citi pret Šveici (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland*)

ECT

- Sākumā jācenšas atrisināt strīds savā valstī
- Pirms skatīt lietu pēc būtības ECT sākumā lemj, vai tā vispār var skatīt strīdu
- Atšķirībā no dažu valstu vietējām tiesām nepieļauj *actio popularis*, jābūt cietušā statusam (individuālam aizskārumam)

Carême v. France

- **Pieteicējs:** Karema kungs – francūzis, bijušais Grandsintas mērs, šobrīd – Eiropas Parlamenta deputāts
- **Sūdzības būtība:**
Francijas valsts nedara pietiekami, lai mazinātu klimata pārmaiņu negatīvās sekas, Grandsinta applūdīs, 2040. gadā viņa māja būs zem ūdens, tās izraisīja astmu
Skarot Konvencijas 2.p. (tiesības uz dzīvību) un 8.p. (privātās dzīves, ģimenes, mājošanas neaizskaramība)

Francijas lēmums: vai var skatīt pēc būtības?

- **Strīda gaita pirms vērsšanās ECT:**

Dalēji vērtēja *Conseil d'État* (vietējā tiesa) – tajā vērsās gan kā indivīds, gan kā publiska persona – mērs

Neatzina, ka viņu kā indivīdu negatīvi ietekmē klimata pārmaiņas (nav zināms, vai viņš nākotnē dzīvos Grandsintā), taču skar pašvaldību

Tādēļ *Conseil d'État* uzlika pienākumu valstij īstenot papildus pasākumus līdz 2024. gada 30. jūnijam

- **ECT nevar skatīt lietu, jo**

Jābūt indivīda tiesību aizskārumam – nav konstatējams. Karema kungs dzīvo Briselē, tam nepieder īpašumi Grandsintā. Par astmu tikai ECT sūdzējās, iepriekš vietējā tiesā neminētus argumentus ECT nevērtē

Publiska tiesību subjekta (mēra) pieteikumus pret valsti ECT neskata

Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Others

- **Pieteicēji:** 6 portugāļi, jaunieši (11 – 24 gadi)
- **Sūdzības būtība:** klimata pārmaiņu rezultātā – karstuma viļņi, mežu ugunsgrēki un šo ugunsgrēku dūmi ietekmē dzīves, labklājību, garīgo veselību, u.c.

Skarot Konvencijas 2.p. (tiesības uz dzīvību), 3.p. (spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizliegums), 8.p. (privātās dzīves, ģimenes, mājojuma neaizskaramība) un 14.p. (diskriminācijas aizliegums)

Portugāles + lēmums: vai var skatīt pēc būtības?

- **Strīda gaita pirms vēršanās ECT:**

Nemaz nemēģināja risināt vietējās tiesās, iestādēs...

- **ECT nevar skatīt lietu, jo**

Juridsikcija: strīds attiecas uz Portugāli, bet neattiecas uz pārējām valstīm – nepastāv ekstrateritoriālās jurisdikcijas izņēmuma gadījums

Nevēršanās vietējās tiesās: bija obligāti jāvēršas Portugālē, bet to nedarīja. ECT nav pirmās instances tiesa

Cietušā statuss: līdz ar to nebija jāvērtē

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland

- **Pieteicēji:** asociācija Šveices seniores par klimatu (>2000 sievietes) un 4 seniores, kuras ir šīs asociācijas dalībnieces
- **Sūdzības būtība:**
Klimata pārmaiņu dēļ karstuma viļņi, gīboņi, jāpaliek iekštelpās, grūtības elpot, pārmērīga svīšana, jāpielāgo sava sociālā dzīve termometram, ietekmē kardiovaskulārās veselības problēmas, pasliktina astmu u.c.
Skarot Konvencijas 2.p. (tiesības uz dzīvību), 6.p. (pieeja tiesai), 8.p. (privātās dzīves, ģimenes, mājokļa neaizskaramība) un 13.p. (efektīva tiesību aizsardzība)

 KlimaSeniorinnen Schweiz
Suchen Menü

Klimaklage

Nach der Urteilsverkündung vom 9. April 2024 vor dem EGMR.
Foto © Miriam Künzli / Greenpeace

Wir haben gewonnen!

Es ist ein historischer Sieg: Die Grosse Kammer des Gerichtshofs hat am 9.

 klimaseniorinnen.ch

Šveices spriedums: pirms skatīt pēc būtības

- **Strīda gaita pirms vēršanās ECT:**

Prasīja dažādām iestādēm rīkoties, lai mazinātu siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas u.c.

Noraidīja iestādē un vietējā tiesā, neskatot pēc būtības – dažādi apsvērumi, tostarp, tas, ka vietējā tiesa nevar vērtēt *actio popularis* un dāmu tiesības netiek skartas pietiekami nozīmīgi

- **ECT var skatīt lietu, jo**

Jurisdikcija ir, termiņš ievērots, valsts tiesību aizsardzības līdzekļi izsmelti

Cietušā statuss: pielāgoja “testu” klimata lietām, šajā lietā: individuāli 4 pieteicējām nav, asociācijai, kas pārstāv dalībnieču intereses – ir

Šveices spriedums: atkāpei

- **Kāds bija Latvijas valdības viedoklis? Kopsavelkot:**

Valstīm ir ļoti plaša rīcības brīvība, nosakot, kā līdzsvarot konkurējošās intereses. Valsts izvēlas īstenojamos līdzekļus un termiņus.

Subsidiaritātes principam ir būtiska nozīme, ECT jurisdikcijai ir jābūt teritoriālai.

Piekrīta, ka, nosakot valstu pienākumu apjomu saskaņā ar Konvenciju, ECT būtu jāņem vērā attiecīgie starptautiskie instrumenti par klimata pārmaiņām, taču tā nevar noteikt personām autonomas tiesības pieprasīt, lai valstis veic konkrētas darbības un īsteno pasākumus vai politikas, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām, jo šādas tiesības attiecīgajos starptautiskajos instrumentos nepastāv...

Šveices spriedums: daži apsvērumi

Šveices valdība: kā viena valsts var uzņemties atbildību par globālu fenomenu, kuru jārisina vairākām valstīm? Tas, ko dara Šveice, ir “pilīte okeānā”.

ECT: starptautiskie instrumenti nosaka valstīm savus atsevišķus klimata pārmaiņu apkarošanas pienākumus. Valsts nevar izvairīties no saviem pienākumiem, norādot uz citu valstu pienākumiem.

Šveices valdība: ECT nevajadzētu būt starptautiskai klimata tiesai

ECT: tiesa pārbauda tikai to, vai tiek ievērota Konvencija, un tā nevar ignorēt zinātniskos pētījumus un pieaugošo starptautisko konsensu par klimata pārmaiņu kritisko ietekmi uz cilvēktiesībām

Šveices spriedums: gala secinājumi

- ECT spriedumā definēja un pielāgoja **valstu rīcības brīvības robežu testu** klimata pārmaiņu specifikai
 - No 8. panta **izriet personu tiesības uz efektīvu valsts iestāžu aizsardzību** pret nopietnu negatīvu ietekmi uz viņu dzīvību, veselību, labklājību un dzīves kvalitāti, ko rada klimata pārmaiņu kaitīgā ietekme un riski
 - Šajā kontekstā valsts galvenais pienākums ir pieņemt un efektīvi piemērot praksē noteikumus un pasākumus, kas var **mazināt faktiskās un potenciāli neatgriezeniskās** klimata pārmaiņu nākotnes sekas (t.i. novērst SEG koncentrācijas pieaugumu un globālās temperatūras kāpumu)
- Šveice pārkāpa rīcības brīvības robežas un neizpildīja savu pozitīvo pienākumu
- Arī 6.p. pārkāpums saistībā ar asociācijas tiesībām vērsties tiesā

Šveices spriedums: kas notiek tālāk?

- Šveicei – pienākums atlīdzināt tiesāšanās izdevumus (80 000 EUR)
- Šveicei Ministru Komitejas uzraudzībā papildus jāizvēlas līdzekļi, ar kādiem savā tiesiskajā regulējumā tā ieviesīs pasākumus, lai izbeigtu un labotu ECT konstatēto cilvēktiesību pārkāpumu
- Tiks skatītas iepriekš Palātās apturētās tiesvedības
- Plašāka ietekme citās valstīs...

Papildus informācija:

- ECT publikācija par šīm 3 lietām: <https://www.echr.coe.int/w/grand-chamber-rulings-in-the-climate-change-cases>
- Ārlietu ministrija par Portugāles jauniešu lietas iznākumu: <https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunums/eiropas-cilvektiesibu-tiesas-liela-palata-noraida-sudzibas-lieta-duarte-agostinho-un-citi-pret-portugali-un-32-citam-valstim>
- ENNHRI, kura sastāvā ir arī Tiesībsarga birojs, par savu dalību šajās ECT lietās: <https://ennhri.org/our-work/topics/climate-change-human-rights/>

Paldies!

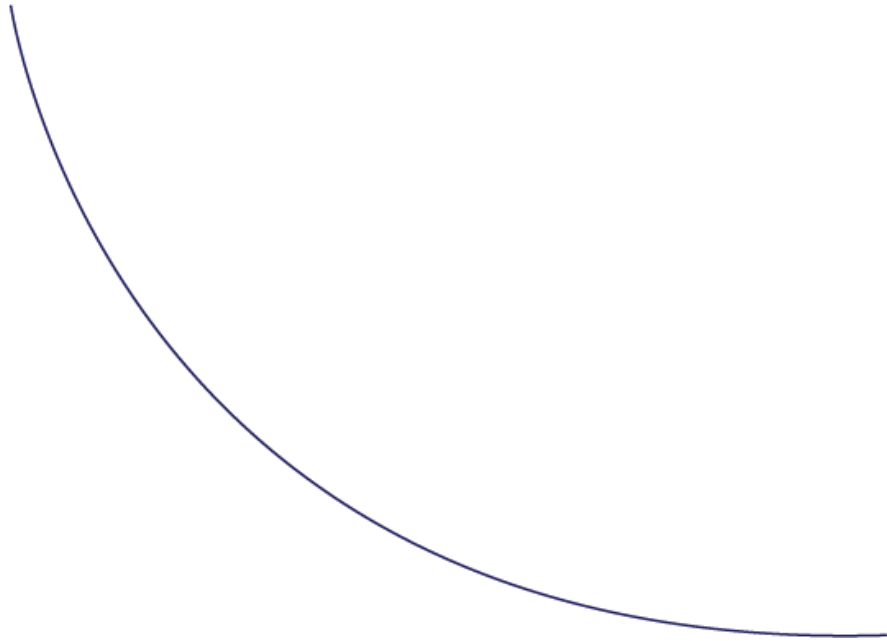
Ilgtpēja Satversmes tiesā

Zvērināta advokāte
Katrīne Pļaviņa-Mika

SORAINEN

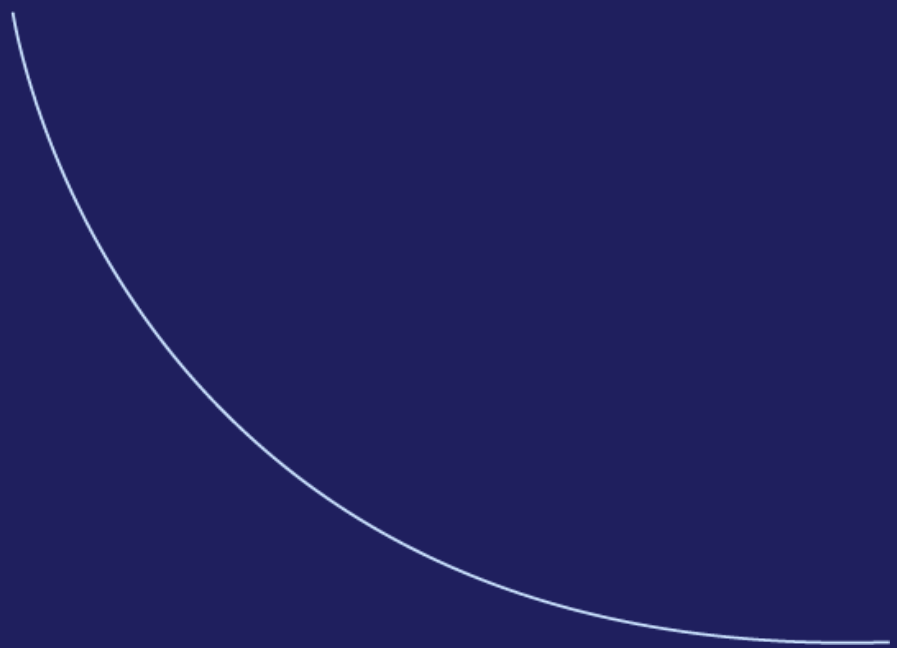

Satversmes tiesa

- Kāda ir Satversmes tiesas loma?
- Kur Satversmē pieminēta ilgtspēja?
- Cik bieži tiesa skata lietas, kur saduras uzņēmēju un vides intereses?
- Ilustratīvs spriedums: 2011. gada 24. februāra spriedums lietā Nr.2010-48-03

Ilgospēja Satversmē

Ilgospējībai ir trīs savstarpēji saistīti aspekti:

- 1) ekoloģiskā ilgospējība;
- 2) ekonomiskā ilgospējība;
- 3) sociālā ilgospējība.

Jaunākie spriedumi

SORAINEN

Azartspēles Rīgā

SORAINEN

Cirtes caurmērs

SORAINEN

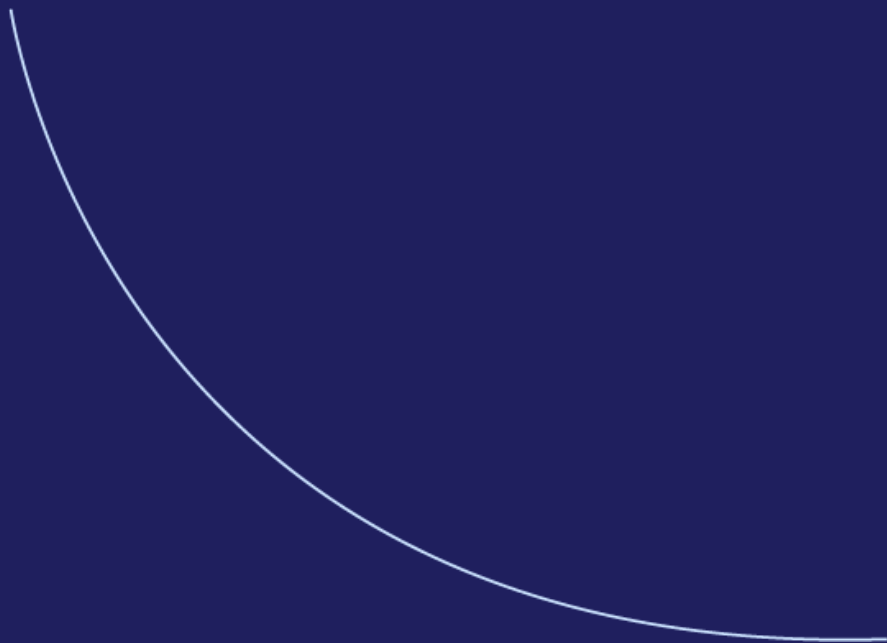

Ūdeļu audzēšana

SORAINEN

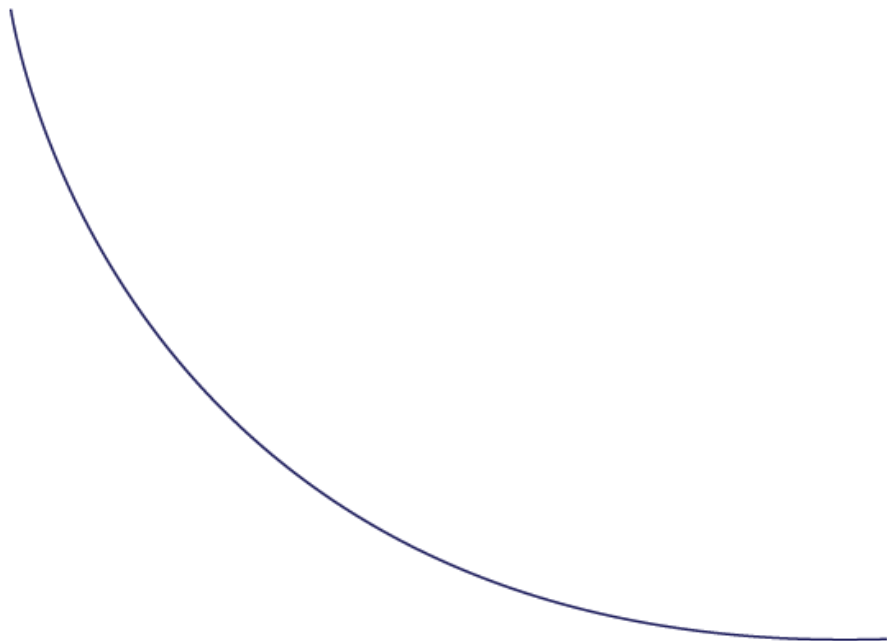

Secinājumi vides ilgtspējas jomā

- Eiropas Savienības vides tiesības dominē nozari
- Vai pārtikas ieguve ir objektīvs iemesls dzīvnieku nonāvēšanai?
- Labturības prasības nevar novērst lopkopības kaitējumu videi
- Piesārņojošā darbība likuma ietvaros var pamatot tās aizliegšanu

Secinājumi uzņēmējiem

- Dažādi standarta regulējumi apspriešanai
- Vai ētiskus jautājumus tiesa lemj autonomāk?

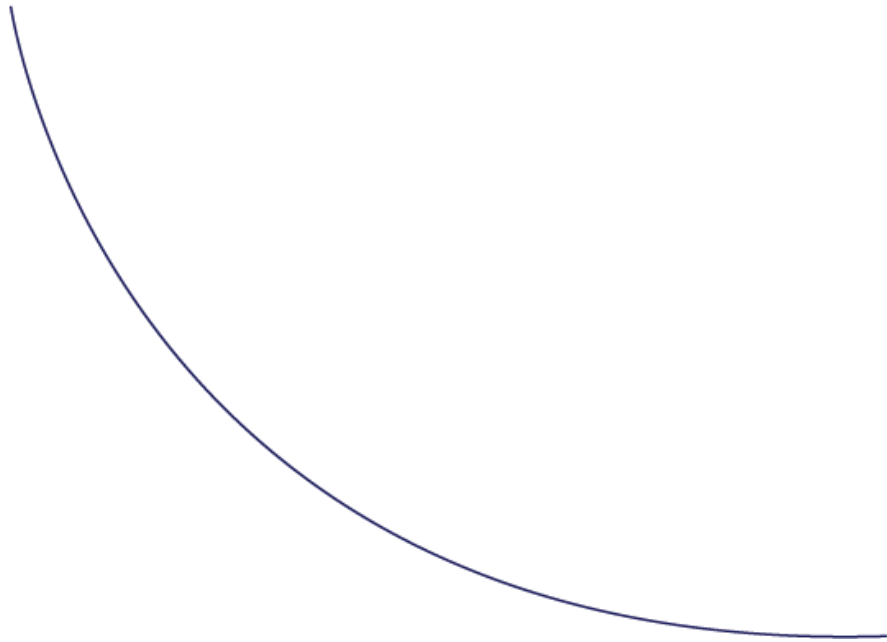
Tiesas spriedumu ietekme uz vides tiesībām

Zvērināta advokāte
Zane Akermane

SORAINEN

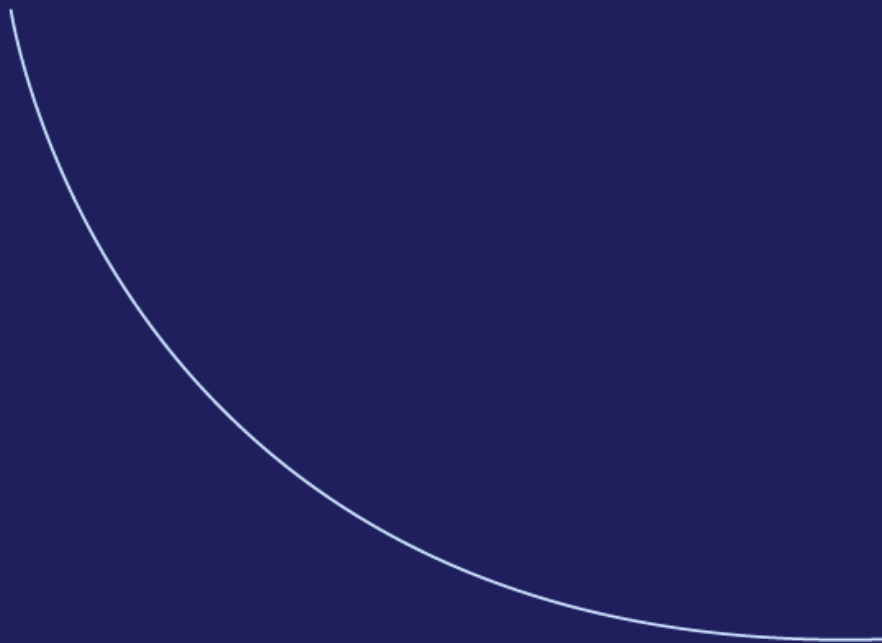

ECT spriedums: pienākumu rīkoties saistībā ar klimata pārmaiņām

- Valstu pienākums ir nodrošināt veselīgu vidi
- Pienākums pasargāt no klimata pārmaiņu nopietnās nelabvēlīgās ietekmes uz dzīvību, veselību, labklājību un dzīves kvalitāti
- Valstij ir pozitīvs pienākums rīkoties, lai novērstu klimata pārmaiņas
- Pārkāpumi var izpausties, kā: nepilnības regulējumā vai kavēšanās ar regulējuma pieņemšanu, valsts nespēja ievērot piemērojamos emisiju mērķus, u.tml.

Satversmes tiesas spriedums par cirtes caurmēru

- Lēmumiem par vidi ir jābūt saskaņā ar ilgtspējas principu – vispusīgi izvērtētiem, līdzsvarojot sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas intereses
- Jāievēro piesardzības princips – pirms plānotās darbības jāapzina un jāizvērtē visas iespējamās negatīvās sekas
- Normatīvā akta izstrādes procesā ir jāņem vērā politikas plānošanas dokumentā noteiktie attīstības virzieni un politikas mērķi
- Pieņemot normas, kas paredz darbības, kurām var būt ietekme uz vidi, vispirms ir veicams stratēģiskais novērtējums

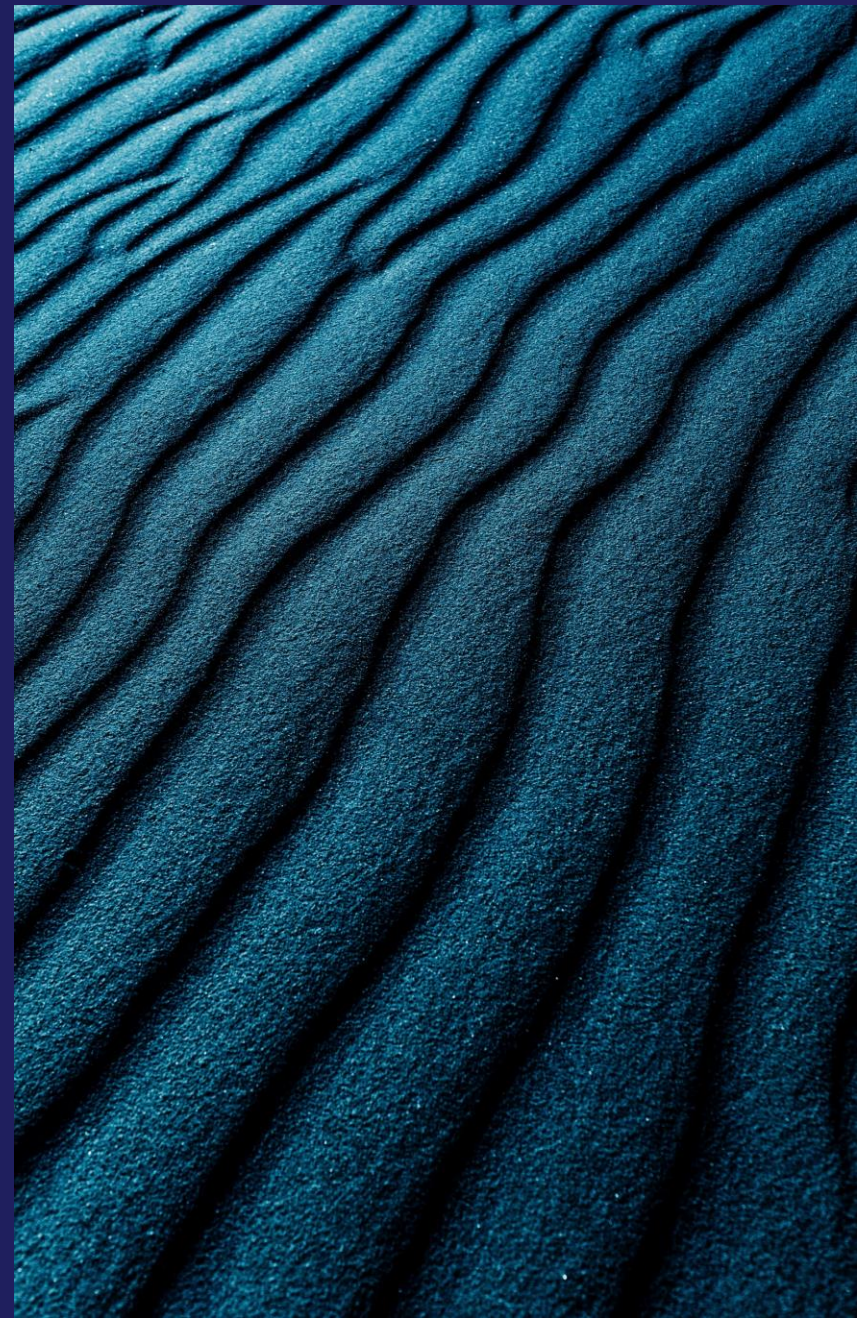
ECT un Satversmes tiesas spriedumu ietekme uz likumdevēju (I)

- Lielāks spiediens rīkoties atbilstoši ilgtspējas principam:
 - Lielākas iespējas, ka neatbilstošu regulējumu atceļ Satversmes tiesa;
 - Mantiskās sekas (lietas ECT un zaudējumu prasības);
 - Risks pārkāpumu procedūrai Eiropas Savienības ietvaros
- Lielāka loma vides ekspertiem regulējuma pieņemšanas procesā un ar vidi saistītiem argumentiem

ECT un Satversmes tiesas ietekme uz likumdevēju (II)

- Satversmes tiesas spriedums faktiski rada lielāku nozīmi politikas plānošanas dokumentiem, jo regulējuma neatbilstība šiem plāniem teorētiski var novest pie normas atzīšanas par spēkā neesošu
- ECT spriedums savukārt pastiprina valsts atbildību par savu starptautisko pienākumu izpildi vides jomā – «pienākums aktīvi rīkoties un darīt to laicīgi»

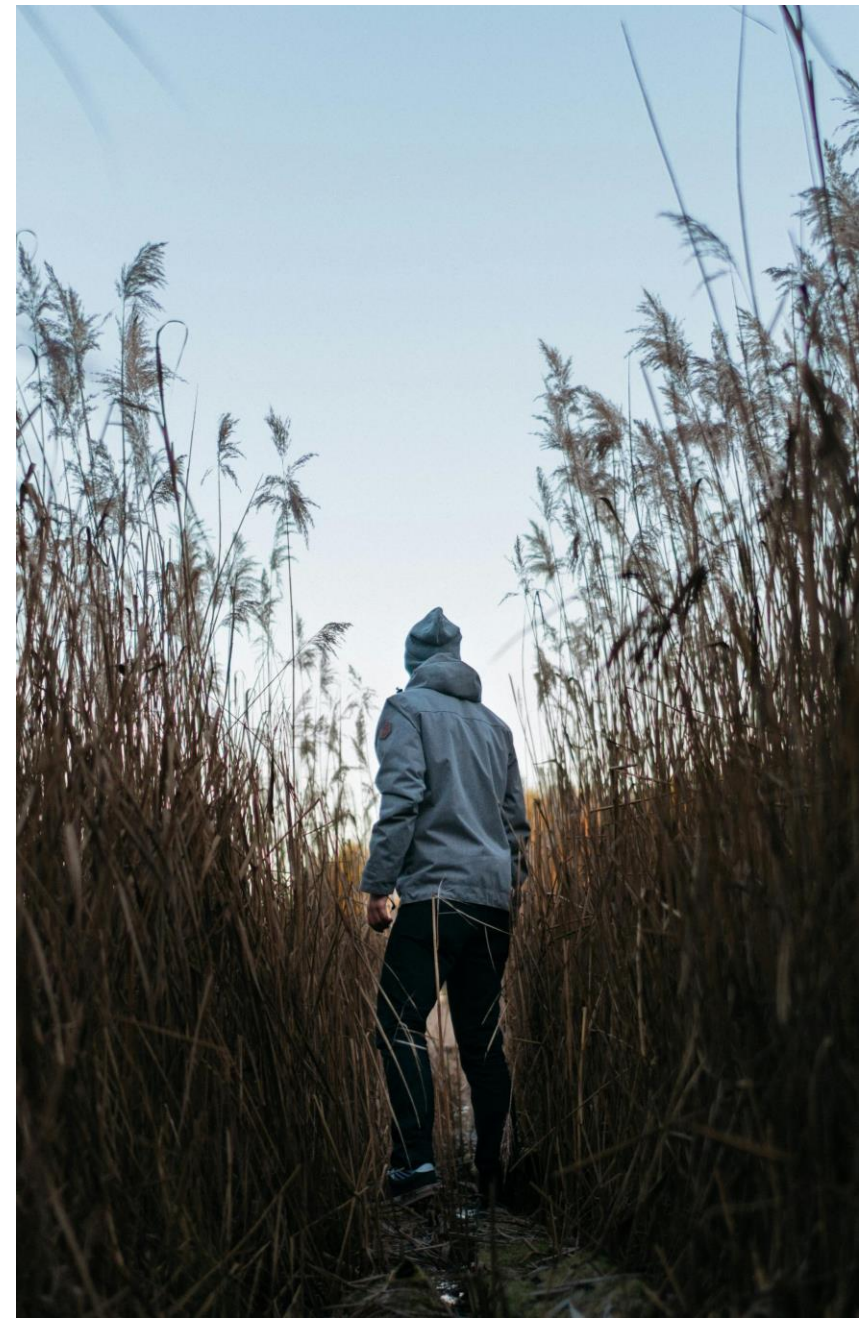
Politikas plānošanas dokumenti un tiesību akti ko šie spriedumi varētu ietekmēt (I)

○ Klimata likums

- Nosaka virkni ar emisiju samazināšanas mērķiem dažādās jomās;
- Pienākumi dažādu nozaru operatoriem veikt emisiju monitoringu
- Deleģējums Ministru Kabinetam pieņemt virkni ar noteikumiem saistībā ar siltumnīcefekta gāzes emisiju samazināšanu, oglekļa dioksīda piesaisti, kā arī pielāgošanos klimata pārmaiņām, nosakot dažādu tautsaimniecības nozaru pienesumu šo saistību izpildē

Politikas plānošanas dokumenti un tiesību akti ko šie spriedumi varētu ietekmēt (II)

- Nacionālais enerģētikas un klimata plāns (NEKP) 2021. – 2030. gadam:
 - Plāns ir stājies spēkā jau 2020. gadā, bet pašlaik tas tiek aktualizēts (aktualizētais plāns gaidāms 2024. gada vasarā)
 - Plāns ir ceļa karte klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanā līdz 2030. gadam

Politikas plānošanas dokumenti
un tiesību akti ko šie spriedumi
varētu ietekmēt (III)

- Ēku energoefektivitātes regulējums
- Transporta nozares regulējums
- Lauksaimniecības regulējums

Secinājumi uzņēmējiem

- Riski
 - Vides mērķu «pārlikšana» uz uzņēmējiem
 - Regulējuma plūdi saistībā ar vides mērķiem
 - Svarīgi: turēt roku uz pulsa un sekot līdzī likumu izmaiņām

Secinājumi uzņēmējiem

- Iespējas
 - Vēl vienas durvis regulējuma apstrīdēšanai – neatbilstība ilgtspējai un tiesībām uz labvēlīgu vidi
 - Potenciāls lielākam atbalstam ilgtspējīgiem uzņēmumiem no ES vai valsts puses

Jautājumi?

SORAINEN

Sorainen lektores:

Agita Sprūde

Zvērināta advokāte

agita.sprude@sorainen.com

Katrīne Pļaviņa-Mika

Zvērināta advokāte

katrine.plavina-mika@sorainen.com

Zane Akermane

Zvērināta advokāte

zane.akermane@sorainen.com